

IOAN GHEORGHIȘOR

“Petru Maior” University of Târgu-Mureș

EUGEN JEBELEANU – A POET OF CIVIC SARCASM

Abstract: The pamphleteer string of Eugen Jebeleanu's lyricism vibrated especially in the poems from the volume "Songs against death" (1963) and in the second cycle, "Civil Parables" of the volume "Hanibal" (1972). Jebeleanu, a militant poet, led a bitter fight against any injustices. He was mastered by a high sense of responsibility before humanity. Jebeleanu, for whom "the grief of spirit is deeper than that of bones", rised firmly against war, which never won during the history.

Keywords: Hanibal, militant, humanity, injustices, war.

Începând cu „**Cântece împotriva morții**”, lirica lui Eugen Jebeleanu capătă noi valențe. Poemele ecestui volum au solicitat, susține Eugen Simion, „îndeosebi coarda pamfletară a lirismului lui Jebeleanu”. **Sarcasmul civic** s-a adăugat mai vechilor componente ale discursului liric (expresia poetică aflată sub zodia ermetismului, lupta pentru pace, lumea nouă de după război, omagierea unor personalități prin reportaje versificate, tanaticul, timpul nemilos cu oamenii, tragedia colectivă etc.).

Poetul, încă din „Prolog”, se declară un adversar înverșunat al morții și mai ales al „odraslelor” și al „slujitorilor” ei, „care se numesc: Mizerie, Tiranie, Perversitate, Meschinărie, Foame, Invidie și Lăcomie. Ca să poată apăra viața, el cheamă în ajutor victimele „din camerele de gazare”, „șoapta fiecărui copil, din milioanele de prunci uciși”, „pletele/ a patruzeci de fete-asasinate”.

Avem și în acest volum de-a face cu acel *sentiment al responsabilității* în fața umanității, whitmanian. Poetul se simte dator față de omenire și, implicându-se într-un destin general, se face protector al vieții.

Amintirile din copilărie și din adolescență- „odaia gheață”, fitilul ars al lămpii fără gaz”, „soba rece”, „palma dată de un profesor”, casa de pe Strada Gării, cu dușumelele „ca niște râuri înghețate”, în care vrea ca nimeni să nu mai locuiască vreodată, amintirile din veacul „uituc” și „cu pieptul spart” îl urmăresc pe poet peste tot.

El se ridică împotriva *lăcomiei*, a goanei după aur, metalul perfid care acoperă creierul individului:

„Să nu tânjiți la aur, să nu-l vreți
căci iată ei sunt plini
de aur
și-n fața voastră pier
în secolul acesta
care nu este-al lor”

(„Eldorado”).

Omul a ajuns o veritabilă mașinărie cu „mâinile/ despărțite/ de ceea ce gândește” („Civilizație”).

Pe lângă fântânile romane, statuile lui Marcus-Aurelius și Caesar, trec ”criminalii de azi”, plini de „măreție”, spre care privește Caracala „cu fruntea-ngândurată de o sută/ de bice ale invidiei”. Mai trec și „oameni palizi/ cu mâinile în buzunarul gol”. Poetul e nevoit să pună cuvintelor „coifuri de fier” ca să nu se mai audă „vântul ce târăște vaiete/ și aripi de azur muiate-n sânge/ și luna palidă ca un copil minat de stronțiu” („Dragă...”).

Universul este plin de *contraste și patimi apăsătoare*. Secolul are „pieptul împodobit,/ strivit, ciuruit/ de-atâtea decorații meritate/ și nemeritate: stele,/ explozii, ordine, dezordine, victorii, morminte, primejdii...” („XX”). În această lume a haosului și a degradării apare imaginea unei femei „cu brațele pline de trandafiri”, „soră a sfărâmătorilor de lanțuri,/ logodnică a timpului ce vine”, simbol al încrederii, al noii vieți. („Ziua cu trandafiri”).

Într-un frumos poem („Oh, animalele...”). Jebeleanu *aduce laude patrupedelor*, fidele întotdeauna și devotate: „un câine/ rămâne totdeauna un câine”, deci „în el poți liniștit să ai încredere”. Animalele nu sunt lacome (bursucul strânge alimente doar „cât îi trebuie să iasă/ din iarnă/ și nu mai mult...”), nu sunt lăudăroase (niciun leu nu s-a bătut vreodată în piept, răgind „Eu și iar eu”), sunt modeste și nu au ambiții negative, de parvenire: „ați văzut un cal ambițios?/ cei de la curse/ care-ajung întâi?/ Dar e a lor ambiția?/ O, dacă n-ar fi pintenii...”. Astfel sunt animalele. „Dar unii oameni...”. Unii oameni, spre deosebire de aceste animale sunt încă stăpâniți de instinctele joase și înjositoare.

Din aceeași sferă de inspirație face parte și „Cocoșii orașului”, un splendid poem. *Cocoșii*, care-și îndeplinesc „neîncetat datoria”, dimineață de dimineață, simbolizează trezirea lumii din noapte și somn. În „cântecele” sale „împotriva morții” poetul intervine mereu cu luciditate lirică spre a netezi asperitățile, spre a domoli *tendințele polemice*, așa cum o făcea altădată și Ion Barbu (firește, exceptând elipsa, pe care Jebeleanu o abandonase de mult). Confesiunea fuzionează uneori cu pamfletul („Au fost și victime”). „Câtece împotriva morții” cuprinde poeme al căror lirism are „un relief aspru, fulgerat de mâni teribile”(Eugen Simion).

Poet al sarcasmului ni se relevă Eugen Jebeleanu și în „**Parabole civile**”, al doilea ciclu al volumului „**Hanibal**” (1972). Apare și aici, mai bine slujită artistic, *tema responsabilității individului pentru soarta umanității* („Asupra mea”, „Ediție specială”, „Sugrumătorul”). Poetul vrea să treacă răul lumii asupra sa, nădăjduind că astfel ea, lumea, ar rămâne pură „ca marea- fără de minciună”.

El se ridică împotriva *nepăsării* și a *minciunii*, a unui soi de *narcisism* cultivat de unii oameni („Insula”, „Apostolul”). „Apostolul” lui Jebeleanu nu e ca al lui Goga, de vreme ce poetul îi pune întrebări de felul acesta:

„De ce fel de iubire îmi vorbești?
De-aceea care-ți face doar ție bine? Spune!
De oamenii ce-njurul tău vrei să se-adune
să te iubească, să le poruncești?”

Cinismul („Ediție specială”), *spiritul fariseic* („Privighetorile sunt cele care ne-au scos ochii/ nu lupii, nu răufăcătorii”- „Privighetorile”), *falsitatea* („Raiul”, „Perfectul aprobat”, „Nu cu tristețe”) sunt condamnate de poet. Cităm din ultimul poem enumerat mai sus:

„Omul acesta nu mă vrea trist
și mă silește să râd-
și cu cât mă silește mai mult
obrazul meu este mai hâd”.

Un *umor întunecat*, amar traversează uneori poemele. Edificator în acest sens este sonetul „Măști”, dedicat „unor amici”, care are ceva din verva polemică a lui Macedonski:

„de mă iubiți, iubiți-mă tocat
și nu întreg, căci dinți-or să vă doară ...
Dar nu v-ascundeți gândul: ca să știu

.....
ce trebuie să fac cât încă-s viu
cu leșul vostru care mai trăiește.”

Poetul e „un răget de fiară” când se gândește la copii și la bătrâni, expresii inocente și fragile ale vieții, trăind și ei tot sub amenințarea „furunculelor de bombe”, a „mortuarilor crini explozivi”, care mâine ar putea brăzda cerul. De un lucru însă Jebeleanu e foarte sigur: *forța*,

războiul nu vor triumfa niciodată. Hanibal, teribilul general cartaginez, este, într-un antologic poem, simbolul războiului, al răului care nu învinge:

„Nimeni n-avea ceea ce el avea:
superba lui trufie
și elefanții
și labele lor sfărâmând vertebrele
acestor Alpi albiți de spaimă.
Călca, de-abia să se audă, peste stânci
și s-auzea în lună, și
nimeni nu mai văzuse trâmbițele
de piatră ondulândă ale acestor fiare.
Și n-au învins.”

(„Hanibal”)

Jebeleanu, cel care a crezut atâta în forța omului ce se ridică împotriva războiului, spune o frumoasă „*Rugăciune*”, în care îndeamnă la înțelegere și dezarmare:

„Tatăl nostru carele ești în ceruri
coboară, dacă ești, pe pământ
și oprește viforul morții
și fă din căști pălării
și mângâie fețele morților
păstrându-i în viață pe vii
și stai printre noi de ni-ești tată,
din sângele scurs făcând vin
și fă din oricare armată
alaiuri civile.
Amin.”

Poetul speră că oamenii „se vor bombarda odată cu flori”.

În această lume, în care, ca să fii tu însuși trebuie să ai curaj, în această lume în care sufletul „când să fie mare/ ni se cocoșă ca prostul/ proștilor dând acultare”, poetul crede în *forța gingășiei și a generozității*, în căldura *iubirii*, ca în această parabolă:

„M-am gândit azi ce pur e
sufletul de iepure.

Chiar când glonțului i-e pradă
scoate îngeri din zăpadă” („M-am gândit”)

De altfel, *imaginea inocenței* este cultivată consecvent de Jebeleanu, în general în poeme „de o concentrare aforistică”, după cum remarcă Dan Laurențiu.. Aceste poeme ne aduc aminte de poetul din „*Inimi sub săbii*”, primul volum al poetului, din cauza versului și a strofei foarte condensate. Numim câteva: „*Iov și frații*”, „*Fapt divers*”, „*Supra*” și cităm această parabolă cu „*ursul Veta*”, din care trebuie să deducem- crede Al. Piru- că artistului i se cere ca, după ce-și câștigă libertatea, „să se supună, deliberat, unor constrângeri de ordin interior”.

„Ursul Veta a fost un urs ciudat
cu nume de femeie și trupul de bărbat.
Poet fiind, se smulse din fiare și din funii
și din belciug- și-și puse în nas belciugul lunii.”

Relativ surprinzătoare apare imaginea unui *car cu grâu* printre atâtea alte imagini ale războiului, ale violenței, ale ipocriziei și ale lașității. Grâul e simbolul adevăratelor puteri, al vieții triumfătoare:

„Un car mărunț, cu grâu, ce trece
peste pământu-ntins și rece,

un car cu grâu ce se înclină
 sub greutatea-i de lumină,
 un car cu grâu ce se apleacă
 oftând încet și vrând să treacă
 printre chesoane, printre șire
 de leșuri, printre cimitire-
 și trece, luminând cu spice,
 ucisul cer străpuns de-alice.” („Carul cu grâu”)

„Parabole civile” nu este rupt de celălalt ciclu al volumului „Hanibal”, „Râul pe obraz”. Trecerea de la unul la altul se face, tematic, prin faptul că ambele cicluri vorbesc despre refuzul morții, despre credința în adevăr și despre „durerea și revolta omului singur, care se deschide tot mai mult spre cetate”, cum spune Al. Andriescu. Un poem ca „Da și nu”, din primul ciclu, ar fi putut foarte bine figura în cel de-al doilea, căci vorbește și el despre „absurd” și „ticăloșie”, despre „uitare”, „resemnare” și „nedreptate”, împotriva cărora omul trebuie neapărat să lupte.

„Durerea spiritului e mult mai adâncă/ decât a trupului”, spunea Jebeleanu într-un poem. Poetul a fost sortit să fie intransigent față de toate nedreptățile care i se fac omului. Jebeleanu, mai ales în ultima parte a creației sale, nu și-a pus prea mari probleme de artă: pentru el, arta a însemnat, în primul rând, a sluji adevărul, artistul rămânând uneori în umbra cetățeanului revoltat împotriva unei lumi prost alcătuite.

BIBLIOGRAFIE

- Andriescu Al.(1974). *Relief contemporan. Scriitori și cărți*. Iași: Editura Junimea
- Balotă, Nicolae. (1973). „Eugen Jebeleanu: Hanibal”. *Steaua*, nr.1.
- Căprariu, Al. (1964). „Eugen Jebeleanu: Cântece împotriva morții”. *Tribuna*, nr. 13
- Dimisianu, G.(1974). *Valori actuale*. București : Editura Eminescu.
- Felea, Victor (1977). *Aspecte ale poeziei de azi*. Cluj- Napoca: Editura Dacia
- Laurențiu, Dan. (1976). *Eseuri asupra stării de grație*, București: Editura Cartea românească
- Piru Al. (1975). *Poezia românească contemporană. 1950-1975*. București: Editura Eminescu.
- Simion, Eugen. (1965). *Orientări în literatura contemporană*. București: E.P.L.